

Hyvinvoinnin solmukohtat: miten edistää nuorten hyvinvointia ja kestäväää työelämää

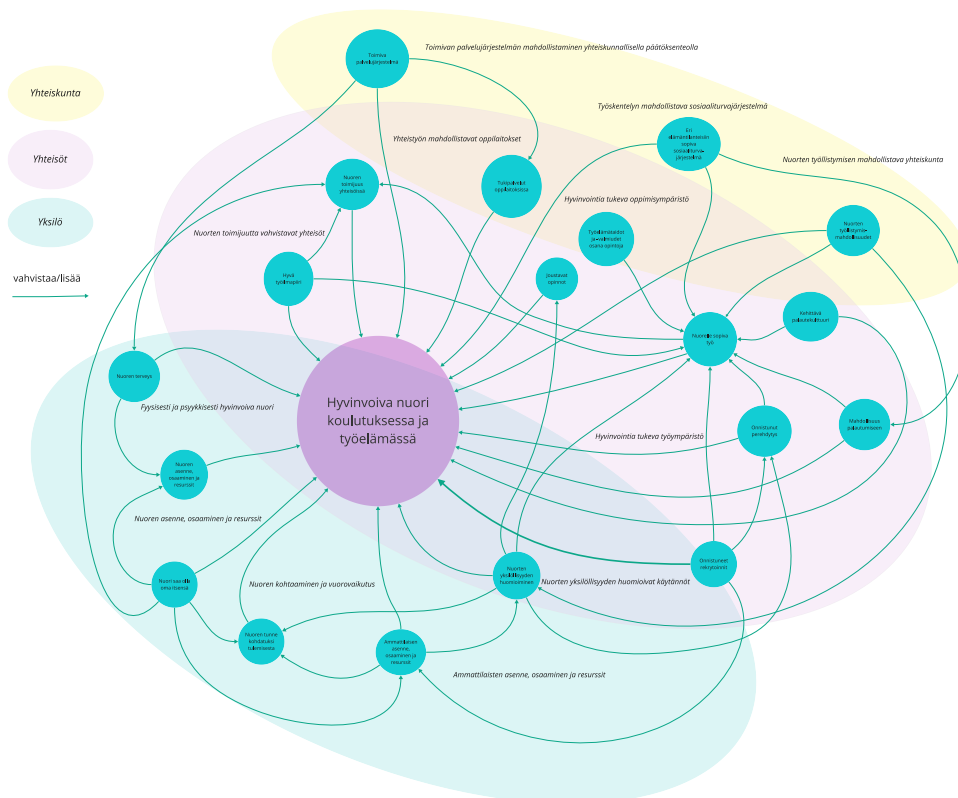
Euroopan unionin
rahoittama
NextGenerationEU

Mielihyvin
duunissa

Nuorten hyvinvoinnin solmukohtien tunnistaminen edistää hyvinvointia ja rakentaa kestäväää työelämää

Jokainen voi osaltaan vahvistaa nuorten osallisuutta, toimijuutta sekä niiden avulla auttaa nuoria voimaan hyvin oppilaitoksissa ja työpaikoilla. Tämän mahdollistamiseksi tarvitsemme systeemistä ymmärrystä.¹ Tekemämme systeemimallinnus nuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja niiden välisistä yhteyksistä on saatu aikaan ilmiölähtöisten osallistavien arviointityöpajojen tulosten analysoinnin myötä. Tarkastelemme tässä politiikkasuosituksessa systeemimallinnuksen solmukohtia, eli keskeisiä havaintoja niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat nuorten hyvinvointiin opinnoissa, työelämään siirryttäessä ja työelämässä.

Systeemimallinnuksen solmukohdissa risteävät siis nuorten hyvinvointia vahvistavat tekijät.² Kohdistamalla yhteiskunnallisen ja yhteisötason toimenpiteitä näihin solmukohtiin, saadaan vipuvaikutuksena aikaan vaikuttavuutta eli kestäväää hyvinvointia. Mallinnus piirtää esiin rikkaan, kompleksisen kuvan nuorten hyvinvoinnin ilmiöstä oppilaitoksissa ja työpaikoilla, josta seuraava kuva on analyysin tuloksena aikaansaatu pelkistys.³ Koska kompleksiseen ilmiöön vaikuttavien tekijöiden ja niiden välisten yhteyksien käsittely kokonaisuudessaan vaatisi sellaista yksinkertaistusta, joka ei tekisi oikeutta nuorten hyvinvoinnin ilmiön ymmärtämiselle, keskitymme seuraavaksi esimerkinomaisesti kolmeen tunnistamaamme solmukohtaan.

Kuva 1. Pelkistys nuorten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden systeemimallinnuksesta.

- 1 Katso politiikkasuositus Rossi, P., Toikkanen, J., & Husso. K. (2024). Hyvinvoinnin lämpökettjut: Kohti nuorten hyvinvointia ja kestäväää työelämää [Politiikkasuositus]. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://um.fi/URN:ISBN:978-952-493-441-1> ja Water of Systems Change -raportti osoitteesta https://www.fsg.org/resource/water_of_systems_change/
- 2 Hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden solmukohdat on tunnistettu arviointityöpajojen aineiston laadullisen analyysin kautta. Solmukohtiin keskittyminen pohjautuu Leverage point -ajatteluun. Lisätietoja Leverage point -ajattelusta esimerkiksi Meadows (2008) Thinking in Systems -teoksessa.
- 3 Pelkistämätön systeemimallinnus löytyy tämän dokumentin viimeiseltä sivulta tai seuraavan Miro-linkin kautta: https://miro.com/app/board/uXjVLsDPQDw=?share_link_id=455144361025

Solmukohta 1: nuoren yksilöllisyyden huomiointi

Nuorten yksilöllisten elämäntilanteiden, ominaisuuksien ja moninaisten tarpeiden huomioiminen osana opetuksen ja työelämän arjen toimintaa on keskeistä nuorten hyvinvoinnille. Onkin tärkeää pyrkiä luomaan työpaikoista ja oppilaitoksista sellaisia, että nuori voi kokea niissä tulevansa hyväksytyksi, kohdatuksi ja huomioituksi omana itsenään. Nuori saattaa esimerkiksi neuromoninaisten ominaisuuksiensa vuoksi hyötyä yksilöllisistä, joustavista opiskelutavoista tai räätälöidyistä työtehtävistä. Nuoren yksilöllisten tarpeiden huomiointi vaatii opettajilta, esihenkilöiltä ja työyhteisöiltä muun muassa erilaisuuden hyväksyvää asennetta, osaamista ja resursseja. Koulutuksen kautta saatavan osaamisen, yhteistyötahojen, ymmärryksen esimerkiksi palvelujärjestelmästä ja tukipalveluista, sekä sen kautta, että työn arjessa on ylipäättään aikaa

näiden hyödyntämiseen, avautuu mahdollisuuksia kohdata ja tukea nuoria yksilöinä. Ammattilaisten osaamisen kehittämisen lisäksi tarvitsemme rakenteellisia ratkaisuja, joiden avulla oppilaitoksissa opettajilla on riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia tarjota esimerkiksi opinnoissa erilaisia suoritustapoja erilaisille oppijoille. Vastaavasti työelämässä esimerkiksi kiire, tulostavoitteet ja työelämän kasvaneet vaatimukset kaventavat mahdollisuuksia nuorten yksilölliseen huomioimiseen. Kehittämällä laajemmin työelämän ja oppilaitosten rakenteita ja prosesseja, joiden avulla esimerkiksi taataan ammattilaisille riittävä osaaminen ja resurssit nuorten yksilölliseen kohtaamiseen, voidaan siis vahvistaa nuorten hyvinvointia.

Suositus 1

Suosittellemme, että erityisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen resurssien riittävydestä huolehditaan. Koulutuksen rahoituksen kohdentamista tulee tarkastella systeemisten vaikutusketjujen avulla ja rahoitusta on suunnattava nuorten hyvinvointia vahvistaviin toimenpiteisiin. Koulutuksen järjestäjille on suunnattava enemmän resursseja inklusion toteuttamiseen eli oppimisen ja osallistumisen esteiden poistamiseen. Inklusiota on tuettava varmistamalla ammatillisen koulutuksen riittävät resurssit oppimisen tuen sekä oppimisen tuen uudistuksen toimeenpanon osalta. Opetushenkilöstön osaamista esimerkiksi oppimisvaikeuksiin liittyen on vahvistettava opetus- ja muun henkilöstön (erityisopettajat, koulukuraattorit, opintopsykologit) yhteistyötä lisäämällä. Yhteistyön mahdollistamiseksi esimerkiksi erityisopettajien määrää oppilaitoksissa on kasvatettava.

Solmukohta 2: nuorelle sopiva työ

Nuoren hyvinvointia lisää se, että työ sopii nuorelle. Yhteiskuntamme asettaa erilaisia reunaehtoja sille, miten oppilaitoksissa voidaan vahvistaa työelämävalmiuksia ja miten työpaikoilla voidaan mahdollistaa nuorelle sopiva työ. Työelämä itsessään on hektistä asettaen monenlaisia vaatimuksia työyhteisön jäsenille. Työelämän kasvaneet vaatimukset vaikuttavat myös työn organisoimisen tapoihin: työtä saatetaan esimerkiksi tehdä yksin ja kovassa kiireessä, jolloin työturvallisuus, työpaikan ilmapiiri ja yhteisöllisyys ja näiden kautta nuorten hyvinvointi ovat vaarassa heikentyä. Jotta työelämän yksilöön kohdistuviin vaatimuksiin kyetään vastaamaan, esimerkiksi oppilaitoksissa nuorten osaamista ja työelämävalmiuksia vahvistava toiminta on merkittävässä roolissa. Oppilaitoksissa tulee olla esimerkiksi taloudellisia resursseja, sekä lisää aikaa ja mahdollisuuksia kehittää substanssiosaamisen lisäksi nuorten työelämään vaadittavia yleisiä taitoja ja

työelämävalmiuksia osana opintoja. Nuoren työllistymismahdollisuuksien ja siten nuorelle sopivan työn saamisen edellytyksien näkökulmasta on tärkeää, että opetussisällöt niin substanssiopintojen kuin työelämävalmiuksienkin osalta vastaavat työelämän tarpeita. Yksilön näkökulmasta sopivalle työlle on olennaista myös se, että nuoren yksilölliset ominaisuudet, osaaminen ja resurssit tulevat huomioiduksi työssä, eli että esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmä mahdollistaisi työkykyisyyden kokeilemisen osa-aikaisella työllä silloin, kun nuorella on jo esimerkiksi mielenterveyteen liittyviä haasteita. Lisäksi työpaikkojen käytänteillä kuten onnistuneella perehdytyksellä, kehittäväällä palautekulttuurilla, toimivalla tiedonkululla, sekä selkeillä ja oikea-aikaisilla, mutta tarvittaessa joustavilla toimintatavoilla on vahvistava vaikutus sille, että nuori kokee työn sopivan itselleen ja elämäntilanteeseensa.

Suositus 2

Suosittelimme, että sosiaaliturvajärjestelmää kehitetään vastaamaan entistä paremmin nuorten moninaisia elämäntilanteita. Työttömyystukea tulee kehittää siten, että se mahdollistaa tarvittaessa omaehtoisen osa-aikaisen työkykyisyyden kokeilun. Opintoihin pääsyä ja opintotukea tulee uudistaa niin, että ne mahdollistavat opintosuunnan vaihtamisen tai uudelleen kouluttautumisen sekä opintojen aikaisen toimeentulon joustavasti. Myös nuorten asumisen ja toimeentulon tukien riittävyys on varmistettava. Lisäksi työnantajien valmiuksia palkata nuoria myös osa-aikaisiin työsuhteisiin tulee vahvistaa.

Solmukohta 3: nuoren toimijuus yhteisöissä

Nuorten toimijuutta koulu- ja työyhteisön jäsenenä vahvistavilla toimenpiteillä voidaan lisätä nuorten hyvinvointia. Nuorten toimijuus tarkoittaa yhdenvertaisena ja tasa-arvoisena yhteisön jäsenenä toimimista, sekä mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisön toimintaan ja sen kehittämiseen. Toimijuutta heikentävät esimerkiksi turha vallankäyttö ja työilmapiirin haasteet, joiden vaikutusta voidaan vähentää esimerkiksi edistämällä työilmapiiriä, huolehtimalla tasapuolisista ja oikeudenmukaisista toimintatavoista ja johtamisesta, sekä ottamalla työyhteisö mukaan rekrytointeihin. Arjessa avoimesti ja ymmärtävästi toimivassa työ- ja opiskeluyhteisössä nuoren toimijuutta voidaan vahvistaa

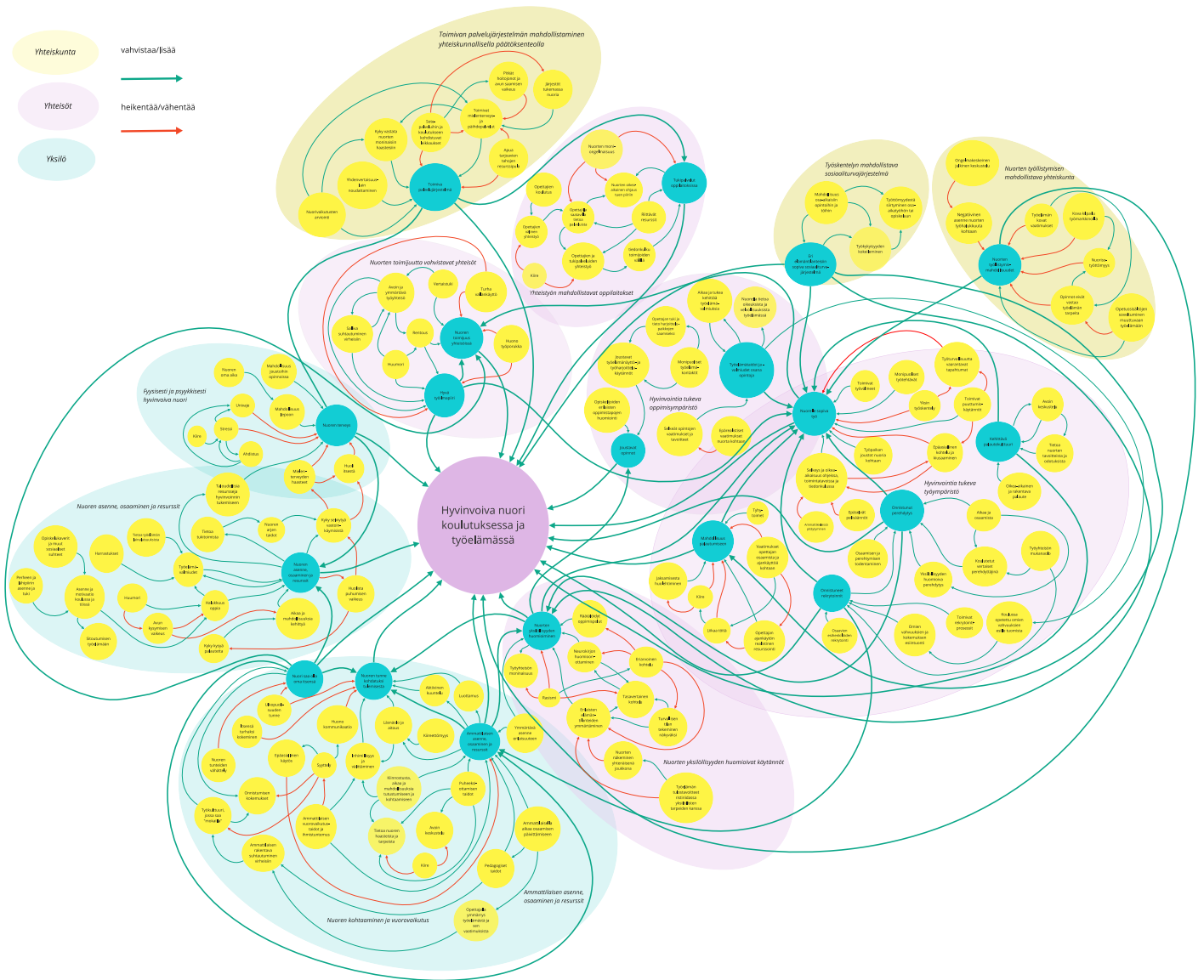
vertaistuellalla, rentoudella, huumorilla ja sallivalla suhtautumisella virheisiin. Nuoren toimijuutta vahvistaa myös se, että nuorella on mahdollisuus opiskella ja tehdä itselleen sopivaa työtä omana itsenään, eikä hän esimerkiksi tule vähätellyksi tai koe jäävänsä yhteisön ulkopuolelle. Yhteiskunnallisella päätöksenteolla voidaan vaikuttaa nuorten toimijuuden mahdollisuuksiin ja sen vahvistamiseen kouluissa ja työpaikoilla - nuorisotyöttömyyden vähentäminen, nuorten työllistymismahdollisuuksien lisääminen ja opiskelupaikkojen turvaaminen ovat keskeisiä yhteiskunnallisen tason toimia, jotta nuorten toimijuus osana yhteisöjä voi ylipäätään toteutua.

Suositus 3

Suosittellemme, että määrärahoja tulee kohdentaa laaja-alaisesti toimenpiteisiin, joilla vähennetään nuorisotyöttömyyttä ja ehkäistään nuorten syrjäytymistä. Haavoittuvassa asemassa oleville nuorille suunnattuihin ja syrjäytymistä ehkäiseviin palveluihin, kuten järjestöjen toimintaan, etsivään nuorisotyöhön ja muuhun vastaavaan vaikuttavaksi todennettuun toimintaan on suunnattava enemmän resursseja. Nuorivaikutusten arviointi tulee ottaa lapsivaikutusten arvioinnin ohella osaksi päätösten ja toimenpiteiden valmistelua.

Suosituksset nuorten hyvinvoinnin ja kestävän työelämän edistämiseksi

1. Suosittelemme, että erityisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen resurssien riittävydestä huolehditaan. Koulutuksen rahoituksen kohdentamista tulee tarkastella systeemisten vaikutusketjujen avulla ja rahoitusta on suunnattava nuorten hyvinvointia vahvistaviin toimenpiteisiin. Koulutuksen järjestäjille on suunnattava enemmän resursseja inklusion toteuttamiseen eli oppimisen ja osallistumisen esteiden poistamiseen. Inklusiota on tuettava varmistamalla ammatillisen koulutuksen riittävät resurssit oppimisen tuen sekä oppimisen tuen uudistuksen toimeenpanon osalta. Opetushenkilöstön osaamista esimerkiksi oppimisvaikeuksiin liittyen on vahvistettava opetus- ja muun henkilöstön (erityisopettajat, koulukuraattorit, opintopsykologit) yhteistyötä lisäämällä. Yhteistyön mahdollistamiseksi esimerkiksi erityisopettajien määrää oppilaitoksissa on kasvatettava.
2. Suosittelemme, että sosiaaliturvajärjestelmää kehitetään vastaamaan entistä paremmin nuorten moninaisia elämäntilanteita. Työttömyystukea tulee kehittää siten, että se mahdollistaa tarvittaessa omaehtoisen osa-aikaisen työkykyisyyden kokeilun. Opintoihin pääsyä ja opintotukea tulee uudistaa niin, että ne mahdollistavat opintosuunnan vaihtamisen tai uudelleen kouluttautumisen sekä opintojen aikaisen toimeentulon joustavasti. Myös nuorten asumisen ja toimeentulon tukien riittävyys on varmistettava. Lisäksi työnantajien valmiuksia palkata nuoria myös osa-aikaisiin työsuhteisiin tulee vahvistaa.
3. Suosittelemme, että määrärahoja tulee kohdentaa laaja-alaisesti toimenpiteisiin, joilla vähennetään nuorisotyöttömyyttä ja ehkäistään nuorten syrjäytymistä. Haavoittuvassa asemassa oleville nuorille suunnattuihin ja syrjäytymistä ehkäiseviin palveluihin, kuten järjestöjen toimintaan, etsivään nuorisotyöhön ja muuhun vastaavaan vaikuttavaksi todennettuun toimintaan on suunnattava enemmän resursseja. Nuorivaikutusten arviointi tulee ottaa lapsivaikutusten arvioinnin ohella osaksi päätösten ja toimenpiteiden valmistelua.

Kuva 2. Systemimallinnus nuorten hyvinvoinnin ilmiöstä koulutuksessa ja työelämässä.

Kirjoittajat

Paula Rossi, Vaasan yliopisto

Kyösti Husso, Vaasan yliopisto

Jaana Toikkanen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Ulkoasu ja taitto: Muuks Creative Oy

Kansikuva: Virpi/Businessillustrator.com

Kuvat 1 & 2: Paula Rossi ja Kyösti Husso

© Nuorten mielenterveyden tuki työelämässä ja työelämään siirryttäessä -hanke (2023–2025)

ISBN: 978-952-493-442-8

Helsinki 2025

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons

Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0

Kansainvälinen -lisenssillä.

Sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa Mielihyvin duunissa (Nuorten mielenterveyden tuki työelämässä ja työelämään siirryttäessä) hanketta Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF) osana Suomen Kestävän kasvun ohjelmaa (Mielenterveys ja työkyky työllisyyden ja tuottavuuden edellytyksenä). Kestävän kasvun ohjelman rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU).

www.mielihyvinduunissa.fi

Mielihyvin
duunissa

Euroopan unionin
rahoittama
NextGenerationEU

DIAK

Kuntoutussäätiö

Mielenterveyden
keskusliitto

SILTA
VALMENNUS

Tampereen
ammattikorkeakoulu

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

VALO
valmennus
yhdistys

Väestöliiton Hyvinvointi Oy